

Jacek Wysocki, Bartłomiej Klęczar

Duba st. 1 grodzisko

W ramach realizacji programu katalogu grodzisk Warmii i Mazur prowadzono także prace wykopaliskowe na grodzisku oznaczonym jako Duba st. 1 gm. Zalewo. Obiekt ten znajduje się w obrębie geodezyjnym Duba, chociaż nie jest przestrzennie związany z tą miejscowością. Grodzisko znajduje się na przesmyku między południową zatoką jeziora Dauby o rozciągniętą najbardziej na wschód zatoką Jezioraka zwaną Kragą. Aktualnie między tymi dwoma akwenami przeprowadzony jest fragment kanału Elbląskiego, łączącego Miłomłyn z Iławą.

Między jeziorami kanał przechodzi przez pas mokradeł. Od północy brzeg kanału stanowi skarpa doliny jezior, od południa podmokłe trzęsawisko, przez które w kierunku W - E przechodzi wykopany w połowie XIX wieku kanał, a w kierunku N - S droga z Iławy do Boreczna i dalej do Malborka i Elbląga. Droga ta biegnie wzdłuż wschodniego brzegu Jezioraka, a przejście mostem nad kanałem i groblą przez przesmyk skraca ją o dobrych kilka kilometrów. Zanim wykopano Kanał Elbląski grobla i przejście przez zabagniony przesmyk już istniały. Istniało także połączenie wodne między jeziorami Dauby i Jeziorakiem, jednak znajdowało się ono przy południowej krawędzi rynny lodowcowej, a nie jak obecnie przy północnej. Nie jest jasne, czy funkcjonująca wcześniej droga wodna między jeziorami była tworem naturalnym, czy też była wykonana ręką ludzką w średniowieczu, a być może nawet wcześniej Podmokłe obniżenie nie jest zwykłym trzęsawiskiem, chociaż sprawia takie wrażenie. W jego wschodniej części znajduje się nieznaczne podwyższenie terenu tworzące wyspę od wschodu oblaną wodami jeziora Dauby, a od pozostałych stron otoczoną w przeszłości bagnami. Jest to więc teren o wybitnie obronnych naturalnych walorach, a ze względu na położenie między wysoczyznami, także o walorach strategicznych, umożliwiających kontrolę jedyne dogodne przejścia przez trzęsawisko. Prawdopodobnie te właśnie walory zdecydowały o lokalizacji na wyspie grodu, który w zamyśle miał kontrolować drogę lądową. Lokalizacja grodziska skłania do zakwalifikowania go jako obiektu plemiennego, natomiast forma może sugerować jego średniowieczną proveniencję, gdyż bardzo przypomina obiekty typu *motte* z wałem pierścieniowym i stożkiem wieży zlokalizowanym mimośrodowo, przy północno-wschodniej części wału. Od południa grodzisko otoczone jest bagnami, od wschodu i północy wał opada bezpośrednio do jeziora, od północnego zachodu od grodziska odchodzi wał (grobla?) biegnący na północ do brzegu

doliny. Ten interesujący obiekt, chroniony do dziś przez warunki naturalne, został objęty także ochroną prawną jako zabytek archeologiczny¹.

Badania wykopaliskowe obiektu wykonano w terminie 27.08 – 18.09.2012r. Pracami kierował dr Jacek Wysocki² przy współpracy mgr Bartłomieja Klęczara. W ramach badań założono 7 wykopów archeologicznych i przebadano 123m².

Wykopy badawcze założono w sposób następujący:

- po linii N – S przechodząc od fosy zewnętrznej przez wał, obniżenie przywałowe i wchodząc na stożek wewnętrzny,
- na kulminacji stożka oraz na jego stokach,
- na wale od strony jeziora, osiągając jego brzeg
- na majdanie w rejonie domniemanej bramy do grodu,
- na północny zachód od grodziska, na wale grobli.

Wyniki badań okazały się niezwykle zaskakujące. Poza stwierdzeniem, że obiekt w części wału oraz fosy jest niewątpliwie dziełem rąk ludzkich, nie odkryto żadnych śladów użytkowania obiektu. Podłoże obiektu stanowi zbita glina barwy jasnożółtej do jasnobrunatnej. Z takiego samego materiału został usypany wał, który nie ma żadnych śladów dodatkowych konstrukcji. Zaobserwowano jedynie cienką warstwę humusu pierwotnego, na której znajduje się nasyp wału i jest ona wyraźnie przerwana przy jego podstawie i wejściu w fosę. Zarówno w fosie zewnętrznej jak i w zagłębieniu przywałowym od strony majdanu nie zaobserwowano żadnych warstw o charakterze namulisk związanych z osadnictwem. Wszędzie występuje tej samej miąższości warstwa humusu współczesnego (ok.15 cm), a pod nią jasna zbita glina. Taki sam układ nawarstwień wystąpił również na grobli zewnętrznej i na stożku wewnętrznym grodziska. Nie odkryto żadnych warstw osadniczych, ani zabytków ruchomych, poza jednym wiórkiem mikrolitycznym, pochodzącym niewątpliwie z mezolitu i nie związanym z badanym obiektem. Na stożku odkryto jedynie jeden solidny dół postłupowy wypełniony kamieniami i fragmentami nowożytnych cegieł, co świadczy o jakichś formach użytkowania obiektu w czasach nowożytnych, jest to jednak obiekt incydentalny i również pozbawiony jakichkolwiek innych artefaktów, poza pojedynczą podkówką obcasa buta datowaną na XX wiek.

Interpretacja takich wyników jest niezwykle trudna i musi obracać się w sferze hipotez.

¹ Wpisane do rejestru zabytków pod nr C-140 na podstawie decyzji WKZ z dn. 18.10.1989r.

² Prace prowadzone na podstawie pozwolenia WKZ nr 298/2012

Być może obiekt ten był budowany przez Prusów w okresie podboju krzyżackiego i nie zdołano już go użyć, a dla zdobywców okazał się nieprzydatny.

Być może był budowany jako strażnica szlaku, właśnie przez krzyżaków, ale zaniechano użycia go ze względu na położenie w dolinie, w bardzo bliskim otoczeniu wysoczyzny (200 – 250m) o stosunkowo dużych przewyższeniach względnych, co przy założeniu odkrytego terenu i stanu rozwoju techniki wojennej (łuk, kusza, a także broń palna) nie dawało należytego zabezpieczenia możliwości obronnych.

Być może jego funkcję przejął znajdujący się w odległości 250 m w linii prostej, obiekt Mozgowo st. 1, który mógł być obiektem wieżowym.